Veće plate traže jaču domaću proizvodnju-Euro model i budućnost crnogorskog agrara

Dejan Zejak

Veće plate traže jaču domaću proizvodnju,

Euro model i budućnost crnogorskog agrara

Na zelenoj pijaci u Podgorici, kod iste prodavačice od koje redovno kupujem sir, početkom novembra 2026. godine dočekala me nova cijena. Sir koji sam ranije plaćao devet sada košta deset eura. Poskupljenje iznosi 11,1 odsto. Fotografija potvrđuje istaknutu cijenu, dok prethodnu navodim iz sopstvenog iskustva. Jedna kupovina ne dokazuje stopu inflacije niti se na osnovu nje mogu procjenjivati posljedice najavljene reforme zarada. Ipak, otvara pitanje koje građani svakodnevno postavljaju: koliko će od veće plate zaista ostati kada plate hranu i ostale životne troškove? **Za poljoprivrednog proizvođača postoji i drugo, podjednako važno pitanje: koliko njemu ostaje od skupljeg proizvoda?**



Za razliku od zaposlenog koji prima ugovorenu zaradu, vlasniku porodičnog gazdinstva prihod ne raste automatski sa povećanjem zakonskog minimuma. On mora proizvesti, prodati i naplatiti proizvod, pokriti troškove proizvodnje i obezbijediti naknadu za sopstveni rad. Gazdinstvo koje opstaje samo zato što se rad članova porodice računa kao besplatan teško može obezbijediti ekonomsku budućnost narednoj generaciji.

Fotografija 1. Cjenovnik na zelenoj pijaci Gintaš u Podgorici, novembar 2026. Fotografija autora.

Zbog toga najavljeni Euro model treba posmatrati i kroz njegov mogući uticaj na poljoprivredu. Veće zarade mogu povećati kupovnu moć i tražnju za kvalitetnom

domaćom hranom, ali rast troškova rada i drugih proizvodnih inputa istovremeno može dodatno opteretiti gazdinstva i prerađivače.

Da bi povećanje zarada postalo i razvojna prilika za domaću poljoprivredu, potrebna je odgovarajuća agrarna politika, sa jasnim ciljevima, budžetom, rokovima i odgovornim institucijama. Poljoprivrednicima su potrebni voda, oprema, finansiranje i siguran plasman. Stado, voćnjak, hladnjača ili organizovan sistem otkupa ne mogu nastati brzinom kojom se mijenja obračun plate.

Kupovna moć i troškovi poljoprivredne proizvodnje

Prema podacima MONSTAT-a, prosječna neto zarada u Crnoj Gori u septembru 2026. godine iznosila je 1.043 eura, odnosno 2,7 odsto više nego u istom mjesecu prethodne godine. Istovremeno, potrošačke cijene porasle su 5,2 odsto.

Poređenje ova dva pokazatelja upućuje na približno 2,4 odsto nižu realnu vrijednost prosječne neto zarade. Drugim riječima, nominalni rast zarade nije bio dovoljan da nadoknadi rast potrošačkih cijena. Ovi podaci odnose se na period prije najavljene primjene Euro modela i ne predstavljaju ocjenu njegovih efekata. Međutim, pokazuju zašto uspjeh svake reforme zarada treba mjeriti ne samo iznosom plate već i njenom stvarnom kupovnom moći.

Prema najavi Vlade Crne Gore od 17. septembra 2026. godine, Euro model predviđa minimalne neto zarade od 1.000, 1.250 i 1.400 eura, u zavisnosti od nivoa obrazovanja koji radno mjesto zahtijeva, sa planiranom primjenom od januara 2027. godine.

Za ocjenu ekonomskih posljedica reforme posebno je važno razlikovati način povećanja zarada. Povećanje neto primanja kroz smanjenje poreskog i doprinosnog opterećenja nema isti efekat na poslovanje kao povećanje obavezne minimalne zarade koje neposredno podiže ukupan trošak rada. Stvarni uticaj zavisiće od konačno usvojenih propisa i njihove primjene.

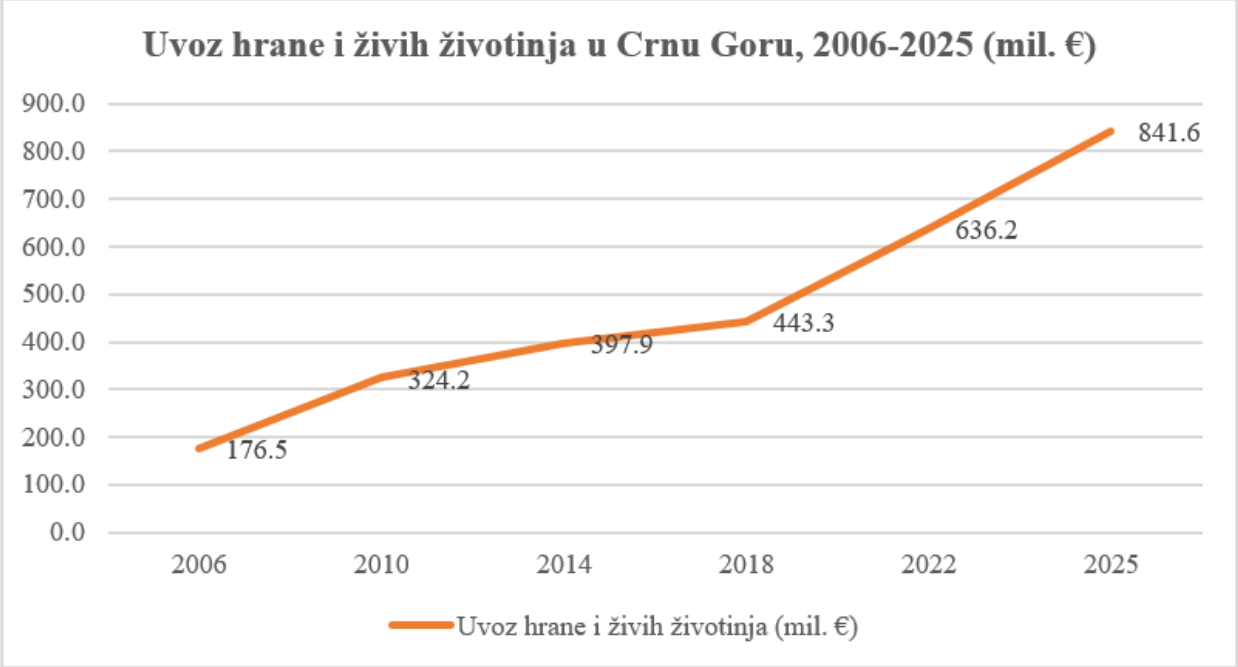
Ova razlika važna je i za poljoprivredu, posebno za gazdinstva i prerađivačke pogone koji angažuju sezonske ili stalne radnike. Istovremeno, ni rast maloprodajne cijene hrane ne znači da je proizvođač ostvario veći prihod ili dobit. Kod proizvodnje sira, na primjer, potrebno je posmatrati otkupnu cijenu mlijeka, troškove stočne hrane, veterinarskih usluga, energije, rada, transporta i prodaje. Potrošač može plaćati više, a da

poljoprivrednom proizvođaču nakon pokrića svih rashoda ostaje isto ili čak manje novca. Rast zarada u drugim djelatnostima može dodatno povećati konkurenciju za radnu snagu. Ukoliko poljoprivreda ne može ponuditi odgovarajuću naknadu za rad, biće sve teže pronaći sezonske radnike i obezbijediti kontinuitet proizvodnje. Zato se pitanje većih plata ne može potpuno odvojiti od pitanja produktivnosti, konkurentnosti i ekonomske održivosti domaće poljoprivrede.

Uvoz hrane pokazuje veličinu tržišta, ali i ograničenja domaće proizvodnje

Preliminarni podaci MONSTAT-a za period januar-septembar 2026. godine pokazuju da je Crna Gora uvezla hrane i živih životinja u vrijednosti od 644,8 miliona eura, dok je izvoz iznosio 48,5 miliona eura. Izvoz je, prema tome, pokrivao svega 7,5 odsto vrijednosti uvoza. U odnosu na isti period 2025. godine zabilježen je i pozitivan pomak: vrijednost uvoza porasla je jedan odsto, dok je izvoz povećan 20,9 odsto. Time je spoljnotrgovinski deficit u ovoj kategoriji blago smanjen. Ipak, razlika između vrijednosti uvezene i izvezene hrane ostaje veoma velika. Dugoročniji podaci dodatno ukazuju na značaj ovog pitanja. Vrijednost uvoza hrane i živih životinja povećana je sa približno 176,5 miliona eura u 2006. na 841,6 miliona eura u 2025. godini, odnosno približno 4,8 puta. Riječ je o nominalnim vrijednostima, na koje utiču promjene cijena, strukture potrošnje, vrste uvoznih proizvoda i rast turističke tražnje. Zato navedeni odnos ne znači da su fizičke količine uvezene hrane povećane 4,8 puta. Takođe, ne može se zaključiti da bi Crna Gora mogla ili trebalo da sve uvozne proizvode zamijeni domaćom proizvodnjom. Prirodni uslovi, raspoloživo zemljište, troškovi i ekonomija obima postavljaju realna ograničenja. Međutim, podaci jasno ukazuju na veliko tržište hrane na kojem domaća poljoprivreda treba da traži dodatne mogućnosti za održiv rast.

U prvih devet mjeseci 2026. godine uvezeno je mesa i prerađevina od mesa za 138,2 miliona eura, povrća i voća za 99,8 miliona, a mliječnih proizvoda i jaja za 79,7 miliona eura. Vrijednost uvoza sve tri grupe bila je nešto niža nego u uporednom periodu prethodne godine. Ovi pokazatelji ne predstavljaju automatski potencijal za zamjenu uvoza. Oni, međutim, opravdavaju detaljnu analizu proizvodnih mogućnosti domaće poljoprivrede. Ključno pitanje nije koliko ukupno uvozimo, već koje proizvode možemo konkurentno proizvoditi, u kojim količinama, tokom kojeg dijela godine, po kojoj cijeni i uz koliki održiv prihod gazdinstva. Bez takve računice, pozivi na povećanje domaće proizvodnje ostaju opšti ciljevi, a ne osnova za dugoročnu agrarnu politiku.



Grafikon 1. Uvoz hrane i živih životinja u Crnu Goru u odabranim godinama, 2006–2025, u milionima eura. Nominalne vrijednosti; podatak za 2025. godinu je preliminaran. Izvori: MONSTAT i CBCG.

Prema tekstu novinara Gorana Kapora u „Vijestima“ od 14. novembra 2026. godine, koji prenosi ankete i analize privrednih udruženja, proizvođači iz domaće prehrambene industrije procjenjuju da bi za pokriće troškova morali povećati cijene za 13 do 25 odsto, uz moguće smanjenje zaposlenosti do 10 odsto. Upozoravaju i na gubitak konkurentnosti prema uvoznim proizvodima. To su očekivanja anketiranih privrednika, a ne potvrđene posljedice reforme niti procjena koja se može neposredno primijeniti na sva poljoprivredna gazdinstva. Za agrarnu politiku otvaraju važno pitanje: ako domaća prerada smanji proizvodnju, šta će se dogoditi sa otkupom od poljoprivrednika koji je snabdijevaju? Zato procjena Euro modela mora obuhvatiti i povezanost primarne proizvodnje, prerade i plasmana.

Dva strateška cilja buduće agrarne politike

Buduća agrarna politika Crne Gore trebalo bi da počiva na dva osnovna strateška cilja: obezbjeđivanju domaće proizvodnje hrane za potrebe stanovništva i stvaranju dodatnih proizvodnih kapaciteta za snabdijevanje turističkog tržišta.

Prvi cilj jeste povećanje udjela domaće proizvodnje u zadovoljavanju osnovnih prehrambenih potreba stanovništva, tamo gdje postoje prirodni i ekonomski

uslovi. Riječ je o tržištu od 623.115 stanovnika sredinom 2025. godine, prema procjeni MONSTAT-a, čije potrebe predstavljaju stalnu i relativno predvidivu osnovu za planiranje poljoprivredne proizvodnje. Takav cilj zahtijeva utvrđivanje godišnjih potreba za osnovnim prehrambenim proizvodima, procjenu postojećih domaćih proizvodnih kapaciteta i definisanje realnih mogućnosti za njihovo povećanje. Pri tome treba razlikovati proizvode kod kojih je moguće postići visok stepen samodovoljnosti od onih za koje prirodni uslovi ili troškovi proizvodnje ograničavaju takvu mogućnost.

Drugi cilj jeste plansko povećanje proizvodnje radi zadovoljavanja dodatne sezonske tražnje na turističkom tržištu, naročito tokom ljetnje sezone. Turizam nije samo potrošač uvoznih proizvoda, već predstavlja veliko dodatno tržište za domaću poljoprivredu. Posebna razvojna prednost Crne Gore jeste što se period najveće turističke tražnje poklapa sa sezonom proizvodnje značajnog dijela domaćeg voća, povrća i drugih svježih poljoprivrednih proizvoda. Tu podudarnost trebalo bi planski koristiti, uz odgovarajuću organizaciju proizvodnje, skladištenja, prerade i distribucije.

Prema zvaničnim podacima MONSTAT-a, u Crnoj Gori je tokom 2015. godine ostvareno približno 11,05 miliona turističkih noćenja, dok je 2025. godine taj broj dostigao 15,37 miliona, što predstavlja povećanje od **oko 39 odsto za deset godina**. Ovakav rast turističke tražnje ukazuje na potrebu da se razvoj domaće poljoprivrede planski poveže sa potrebama turističkog tržišta. Buduća agrarna politika zato ne bi trebalo da bude usmjerena samo na zadovoljavanje osnovnih prehrambenih potreba stanovništva, već i na stvaranje dodatnih proizvodnih kapaciteta koji će omogućiti da domaći proizvođači tokom turističke sezone snabdijevaju hotele, restorane i trgovinu. Time bi rast turizma postao snažniji pokretač domaće poljoprivredne proizvodnje, povećanja prihoda gazdinstava i smanjenja zavisnosti od uvoza hrane. Ostvarivanje ovih ciljeva ne podrazumijeva potpunu eliminaciju uvoza, već postepeno povećanje domaće proizvodnje tamo gdje za to postoje prirodni, tehnološki i ekonomski uslovi. Država bi zato trebalo da utvrdi bilanse proizvodnje i potrošnje po osnovnim grupama prehrambenih proizvoda, posebno za godišnje potrebe stanovništva, a posebno za dodatnu sezonsku turističku tražnju. Na osnovu tih bilansa moguće je odrediti proizvodne prioritete, potrebne površine, obim stočarske proizvodnje, kapacitete za skladištenje i preradu, kao i odgovarajuće investicije.

Smatram da upravo ova dva cilja, obezbjeđivanje osnovnih prehrambenih potreba stanovništva iz domaće proizvodnje i stvaranje dodatnih kapaciteta za

snabdijevanje turističkog tržišta, moraju postati polazna osnova buduće agrarne politike Crne Gore. Mjere podrške, investicije i organizacija otkupa treba da budu usmjereni na njihovo ostvarivanje.

Međunarodna iskustva potvrđuju potrebu za pažljivim oblikovanjem reforme

Ekonomske posljedice povećanja minimalnih zarada nijesu jednake u svim državama, sektorima i regionima. Međunarodna istraživanja pokazuju da dio dodatnih troškova mogu snositi potrošači kroz više cijene, dio poslodavci kroz nižu dobit, dok se određena prilagođavanja ostvaruju promjenama organizacije rada i produktivnosti.

Istraživanje ekonomista Petera Harasztosija i Attile Lindnera, objavljeno 2019. godine u časopisu *American Economic Review*, analiziralo je posljedice velikog povećanja minimalne zarade u Mađarskoj. Autori su procijenili da su potrošači kroz više cijene snosili približno 75 odsto dodatnog troška rada, dok je oko 25 odsto tereta palo na vlasnike preduzeća kroz smanjenje dobiti.

Većina obuhvaćenih radnika ostvarila je povećanje zarada, uz relativno male negativne efekte na zaposlenost. Važno je naglasiti da pomenutih 75 odsto ne predstavlja stopu inflacije, već procijenjeni udio dodatnog troška koji je prenesen na potrošače. Poljoprivreda nije bila u glavnom uzorku istraživanja, zbog čega se nalaz ne može neposredno prenijeti na crnogorski agrar.

Istraživanje Danijela Nestića i saradnika iz 2018. godine ukazalo je na značaj regionalnih razlika u Hrvatskoj. Minimalna bruto zarada 2013. godine iznosila je 38 odsto prosječne bruto zarade na nacionalnom nivou, ali 49 odsto u Varaždinskoj i Međimurskoj županiji. Takve razlike pokazuju da ista zakonska obaveza može predstavljati različito ekonomsko opterećenje za poslodavce, zavisno od lokalnog nivoa zarada i strukture privrede.

Za Crnu Goru to znači da procjenu efekata Euro modela treba raditi po djelatnostima i regionima. Nacionalni prosjek ne odražava dovoljno razlike između sjevera, centralnog regiona i primorja.

Studija Jovanovića i saradnika, objavljena u radnom dokumentu Bečkog instituta u martu 2026. godine, analizirala je reformu minimalne zarade u Sjevernoj Makedoniji iz 2017. godine, na osnovu podataka za približno 45.000 preduzeća i 366.000 radnika.

Između 2016. i 2018. zaposlenost je u prosjeku rasla, ali sporije u preduzećima koja su bila više izložena povećanju minimalne zarade. Takva preduzeća ostvarivala su veći rast produktivnosti i više smanjivala druge operativne rashode. Studija nije neposredno mjerila prenos dodatnih troškova na cijene, a samozaposleni nijesu bili obuhvaćeni analizom.

Za poljoprivredu je posebno značajno pitanje sezonske zaposlenosti. Kandilov i Kandilov, u istraživanju američkog poljoprivrednog sektora objavljenom 2020. godine u časopisu *Journal of Regional Science*, utvrdili su negativan efekat povećanja minimalne zarade na sezonsku zaposlenost, dok za zaposlenost tokom cijele godine nijesu utvrdili odgovarajući efekat.

Nijedno od ovih istraživanja ne može unaprijed odrediti kakve će posljedice Euro model imati u Crnoj Gori. Njihov značaj je u prepoznavanju mogućih ekonomskih mehanizama i potrebe da se reforma prati kroz cijene, troškove, zaposlenost i produktivnost.

Za domaću poljoprivredu posebno je važno da mala gazdinstva i prerađivači imaju pristup opremi, znanju i finansiranju, kako bi mogli povećavati produktivnost i obezbijediti održivu naknadu za rad.

Ekonomski održivo gazdinstvo preduslov je generacijske obnove

Prema konačnim rezultatima Popisa poljoprivrede 2024. godine, Crna Gora imala je 26.711 poljoprivrednih gazdinstava, od kojih su 26.618 bila porodična. To znači da porodična gazdinstva čine gotovo 99,7 odsto ukupnog broja. Prosječna starost nosilaca gazdinstava iznosila je 59 godina. Ovi podaci upozoravaju na značaj generacijske obnove crnogorske poljoprivrede. Međutim, opstanak mladih na selu ne može se obezbijediti samo pozivima da nastave porodičnu tradiciju. Poljoprivreda mora pružati mogućnost pristojnog prihoda, ulaganja i dugoročne ekonomske sigurnosti. Mladom proizvođaču potrebni su dostupno zemljište, infrastruktura, finansiranje, znanje i organizovan plasman proizvoda. Za ostanak porodice na selu podjednako su važni škola, zdravstvena zaštita, prevoz i internet. U tom smislu, pitanje budućnosti poljoprivrede nije isključivo pitanje proizvodnje hrane, već i ukupnog razvoja ruralnih područja.

Prirodna struktura poljoprivrednog zemljišta dodatno zahtijeva pažljivo planiranje. Od 248.279,6 hektara korišćenog poljoprivrednog zemljišta, uključujući katune i komune, približno 92,3 odsto činile su livade i pašnjaci, dok je na oranice otpadalo oko 3,6 odsto.

Takva struktura zahtijeva razvoj proizvodnje usklađen sa prirodnim potencijalima pojedinih područja. Nije svaka vrsta proizvodnje jednako opravdana na svakom zemljištu, niti je svako ulaganje ekonomski održivo.

Crnogorska agrarna istorija pruža i primjere značaja povezanog planiranja.

Prema odrednici „Ćemovsko polje“, koju potpisuje V. Maraš u *Leksikonu vinogradarstva i vinarstva Crne Gore*, u izdanju CANU, projekat realizovan od 1977. do 1982. godine bio je vrijedan oko 62 miliona tadašnjih dolara. Investitor je bio Agrokombinat „13. jul“, a finansiranje je uključivalo 26 miliona dolara sredstava Međunarodne banke za obnovu i razvoj. Projektom je podignuto 2.014 hektara vinograda i voćnjaka, izgrađen vinarski podrum kapaciteta 190.000 hektolitara, hladnjača za 3.000 tona i prateća infrastruktura. Njegova razvojna pouka je povezivanje naučne pripreme, finansiranja, primarne proizvodnje i prerade u jednu investicionu cjelinu.

I danas ulaganje u novu opremu, zasad ili objekat ima puni ekonomski smisao tek kada postoji realna procjena njihove iskorišćenosti, troškova i mogućnosti otplate.

Tri zadatka za ostvarivanje strateških ciljeva agrarne politike

Ukoliko povećanje zarada treba da doprinese i razvoju domaće proizvodnje, agrarna politika mora ponuditi konkretne mjere koje se mogu sprovesti i čiji se rezultati mogu mjeriti. Predložena dva strateška cilja, proizvodnja hrane za domaće stanovništvo i stvaranje dodatnih kapaciteta za turističko tržište, zahtijevaju tri međusobno povezana zadatka.

Prvo: Utvrditi stvarnu ekonomsku održivost proizvodnje

Potrebno je pripremiti i javno objaviti obračune poslovanja reprezentativnih poljoprivrednih gazdinstava i prerađivačkih pogona. Takva analiza trebalo bi da obuhvati najmanje jednu mliječnu farmu, gazdinstvo sa biljnom proizvodnjom i manji prerađivački pogon, uz uvažavanje razlika u proizvodnim uslovima i veličini gazdinstava. Obračuni moraju uključiti sve stvarne rashode, ukupan trošak angažovanog rada, uključujući rad članova porodice, prodajne cijene, prag rentabilnosti i sredstva potrebna za obnovu opreme. Na taj način bilo bi moguće procijeniti kako promjene zarada i drugih troškova utiču na ekonomsku održivost proizvodnje i u kojim djelatnostima određene mjere podrške mogu dati najveće rezultate. Posebno je važno razlikovati gazdinstva koja

ostvaruju održiv prihod od onih koja opstaju zahvaljujući neplaćenom porodičnom radu ili odlaganju neophodnih ulaganja.

Drugo: Povezati domaću proizvodnju sa ugovorenom tržišnom tražnjom

Crna Gora raspolaže značajnim tržištem hrane koje, pored domaćeg stanovništva, oblikuje i turistička potrošnja. Prema podacima MONSTAT-a, tokom 2025. godine ostvareno je približno 15,37 miliona turističkih noćenja. Kada bi se kroz organizovanu prodaju domaćih poljoprivrednih proizvoda ostvario samo jedan euro dodatnog prometa po evidentiranom turističkom noćenju, to bi na godišnjem nivou predstavljalo približno 15,4 miliona eura dodatne prodaje. Riječ je o ilustrativnom scenariju, a ne o prognozi. Taj iznos ne predstavlja čistu dobit proizvođača, niti podrazumijeva da svako noćenje automatski donosi odgovarajuću kupovinu domaće hrane. Ipak, ovaj jednostavan obračun pokazuje koliko i relativno mala promjena u strukturi turističke potrošnje može biti značajna za domaće poljoprivredno tržište.

Pošto statistika obuhvata i individualni smještaj, povezivanje proizvodnje sa turističkom tražnjom ne bi trebalo ograničiti samo na hotele. Važnu ulogu imaju restorani, trgovinski objekti i drugi kanali prodaje. Prije početka turističke sezone veći kupci trebalo bi da iskažu potrebe za određenim proizvodima, količinama, kvalitetom i rokovima isporuke. Proizvođačke organizacije, zadruge ili otkupljivači mogli bi povezivati pojedinačna gazdinstva i organizovati kontrolu kvaliteta, pakovanje, skladištenje, transport i redovnu isporuku. Ugovorima treba jasno definisati cijene ili način njihovog formiranja, rokove plaćanja i postupanje u slučaju smanjenog prinosa ili drugih proizvodnih rizika. Takav sistem pružio bi proizvođačima veću izvjesnost plasmana i osnovu za planiranje proizvodnje i ulaganja.

Treće: Obezbijediti dostupno finansiranje i ulaganja sa jasnim ekonomskim opravdanjem

Poljoprivrednoj proizvodnji potreban je novac znatno prije nego što proizvedena roba bude prodata i naplaćena. Zato je, pored podrške investicijama, neophodno obezbijediti finansiranje proizvodnog ciklusa, naročito za mala i srednja porodična gazdinstva. Prioritet treba dati ulaganjima koja otklanjaju konkretna ograničenja proizvodnje i prodaje. Za određena gazdinstva to je navodnjavanje, za druga rashladna oprema, savremena mehanizacija ili zajednički transport. Međutim, prije izgradnje hladnjače treba

utvrditi čiji će se proizvodi u njoj čuvati, kolika će biti njena iskorišćenost i kako će se finansirati redovni troškovi rada. U suprotnom, investicije mogu povećati obaveze proizvođača, umjesto njegove produktivnosti.

Program IPARD III predviđa približno 81,98 miliona eura bespovratne podrške, od čega 63 miliona eura čine sredstva Evropske unije, a preostali dio nacionalno kofinansiranje. Uz učešće korisnika, ukupan potencijal ulaganja procjenjuje se na približno 128 miliona eura. Međutim, vrijednost raspoloživog finansijskog okvira treba posmatrati zajedno sa stvarnom dostupnošću sredstava proizvođačima. Malo gazdinstvo mora biti u mogućnosti da pripremi kvalitetan projekat, obezbijedi sopstveno učešće i finansira ulaganje do isplate odobrene podrške. Zato dostupnost kredita, garantnih mehanizama, stručne pomoći i organizovanog nastupa proizvođača može biti jednako važna kao i sama visina podsticaja.

Od agrarnih ciljeva do mjerljivih rezultata

Da bi predložene mjere imale stvarni razvojni efekat, potrebno ih je povezati sa rokovima i jasno utvrđenom odgovornošću nadležnih institucija.

Prvi korak trebalo bi da bude izrada bilansa domaćih potreba za osnovnim prehrambenim proizvodima i procjene dodatne tražnje tokom turističke sezone. Na toj osnovi treba odrediti koji se dio potreba može zadovoljiti postojećom domaćom proizvodnjom, gdje postoji mogućnost njenog povećanja i koja su ulaganja neophodna. U prvih šest mjeseci sprovođenja agrarnog plana trebalo bi odabrati proizvodnje sa realnom tržišnom tražnjom, pripremiti odgovarajuće ekonomske analize, organizovati prve ugovorene isporuke i obezbijediti finansiranje početnog proizvodnog ciklusa. Za podizanje višegodišnjih zasada, povećanje stočnog fonda i izgradnju većih objekata potrebni su duži rokovi i odgovarajuća investiciona priprema.

Rezultati agrarne politike trebalo bi da budu javno predstavljeni najmanje jednom godišnje, kroz pokazatelje dodatne proizvodnje i prodaje, stepena domaće samodovoljnosti po grupama proizvoda, vrijednosti realizovanih ugovora, rokova naplate, produktivnosti i prihoda gazdinstava nakon pokrića troškova. Posebno je važno pratiti da li se stvara ekonomska osnova za generacijsku obnovu i ostanak mladih u poljoprivredi. **Povećanje proizvodnje samo po sebi nije dovoljno ako ne donosi održiv prihod onima koji proizvode.**

Veće zarade i jača proizvodnja moraju biti dio iste razvojne politike

Euro model može predstavljati značajnu promjenu u sistemu zarada i kupovnoj moći stanovništva. Međutim, njegov doprinos dugoročnom ekonomskom razvoju zavisiće i od sposobnosti domaće privrede da odgovori na promjene tražnje i troškova. Poljoprivreda u tom procesu ima posebno mjesto. Ona istovremeno obezbjeđuje hranu, ostvaruje prihode na ruralnim područjima, angažuje radnu snagu i učestvuje u snabdijevanju turističkog tržišta.

Veće plate ne mogu same povećati domaću proizvodnju. Za to su potrebni konkurentna gazdinstva, organizovan otkup, siguran plasman, dostupno finansiranje i ulaganja koja zaista povećavaju produktivnost. Jednako tako, cilj agrarne politike ne treba da bude samo smanjenje vrijednosti uvoza, već povećanje ekonomski opravdane domaće proizvodnje koja može dugoročno opstati na tržištu.

Zbog toga buduću agrarnu politiku Crne Gore treba graditi na dva strateška cilja: obezbjeđivanju domaće proizvodnje osnovne hrane za stanovništvo i stvaranju dodatnih proizvodnih kapaciteta za snabdijevanje turističkog tržišta.

Oni moraju biti povezani sa realnim proizvodnim bilansima, ekonomskom održivošću gazdinstava i konkretnim investicionim programima. Samo takav pristup može povećanje zarada povezati sa dugoročnim razvojem domaće proizvodnje. **Građanin će reformu mjeriti onim što može da kupi. Poljoprivrednik će je mjeriti onim što mu ostane kada plati troškove.** Ekonomska politika mora položiti oba ispita.

Uz računicu o većim zaradama zato mora stajati i odgovor na tri suštinska pitanja: **šta ćemo više proizvoditi, kome ćemo prodavati i može li od tog posla živjeti porodica koja ga obavlja?**



Piše: mr Dejan Zejak, dipl. ing. agr., sudski vještak poljoprivredne struke

Dejan Zejak rođen je 1971. godine u Bijelom Polju. Diplomirao je 2003. godine na Agronomskom fakultetu Univerziteta u Kragujevcu, a postdiplomske studije završio 2010. godine na Poljoprivrednom fakultetu Univerziteta u Novom Sadu. Doktorske studije nastavlja na Institutu za interdisciplinarne i multidisciplinarne studije Univerziteta Crne Gore.

Profesionalnu karijeru započeo je u Biotehničkom institutu Univerziteta Crne Gore, a od 2015. godine rukovodi privatnom istraživačkom ustanovom Biotehnički Centar. Njegov naučnoistraživački i stručni rad usmjeren je na voćarstvo, organsku poljoprivredu, agrobiznis, ruralni razvoj i održivo upravljanje poljoprivrednim resursima. Učestvovao je u brojnim međunarodnim istraživačkim i razvojnim projektima, sarađujući sa institucijama poput EU, UNDP-a, FAO-a, IFAD-a i USAID-a. Član je odbora za nadgledanje programa IPARD II i IPARD III.

Autor je i koautor više od 60 naučnih i stručnih radova i šest monografskih publikacija. Prema bazi Scopus (septembar 2026), ima 18 indeksiranih radova, 120 citata i H-indeks 6. Dobitnik je nagrade za najbolji naučnoistraživački rad iz oblasti agrobiznisa na Međunarodnom poljoprivrednom sajmu u Novom Sadu 2022. godine**.**

LITERATURA:

1. MONSTAT - statistički podaci

Prosječne zarade, septembar 2026. - 1.043 eura

https://www.monstat.org/cg/novosti.php?id=4814

Potrošačke cijene, septembar 2026. – rast 5,2%

https://monstat.org/cg/novosti.php?id=4797

Spoljnotrgovinska robna razmjena, januar–septembar 2026.

https://monstat.org/uploads/files/spoljna%20trgovina/2026/10/External%20trade%20in%20goods%20
September%202026.pdf

Popis poljoprivrede 2024. - konačni rezultati

https://monstat.org/uploads/files/popis%20poljoprivrede%202024/konacni/Saop%C5%A1tenje%20PP

Procjena broja stanovnika za 2025. godinu

https://www.monstat.org/cg/novosti.php?id=4700

2. MONSTAT - turistička noćenja

Turistička noćenja u 2015. godini

https://monstat.org/userfiles/file/publikacije/2016/12/12.turizam.pdf

Turistička noćenja u 2025. godini

https://monstat.org/uploads/files/TURIZAM/ukupno/2025/Dolasci%20i%20no%C4%87enja%20turista

3. Vlada Crne Gore - Euro model

Zvanična najava Euro modela od 17. septembra 2026. godine

https://www.gov.me/clanak/spajic-najavio-euro-model-od-januara-novi-rast-zarada-minimalne-od-1000-do-1400-eura

4. Naučna istraživanja

Harasztosi i Lindner (2019) -Mađarska

https://doi.org/10.1257/aer.20171445

Nestić i saradnici (2018) - Hrvatska

https://doi.org/10.1080/1331677X.2018.1473787

Jovanović i saradnici (2026) - Sjeverna Makedonija, originalni rad

https://wiiw.ac.at/how-firms-respond-to-minimum-wage-increases-evidence-from-north-macedonia-dlp-7540.pdf

Kandilov i Kandilov (2020) - poljoprivredna zaposlenost u SAD

https://doi.org/10.1111/jors.12474

5. IPARD III

Vlada Crne Gore - Program IPARD III 2021–2027

https://www.gov.me/clanak/program-razvoja-poljoprivrede-i-ruralnih-podrucja-crne-gore-u-okviru-ipardiii-2021-2027

6. CANU - Ćemovsko polje

Leksikon vinogradarstva i vinarstva Crne Gore, odrednica „Ćemovsko polje“

https://leks.canu.ac.me/web/lvv.php?OID=5788

7. Vijesti – procjene prehrambene industrije

Goran Kapor, 14. novembar 2026.

https://www.vijesti.me/vijesti/ekonomija/836202/inflacija-od-10-odsto-bez-posla-do-18000-radnika-alarmantne-prognoze-iz-anketa-privrednika-za-naredne-mjesece